

3. Общая психология /Под ред. А.В.Петровского. – М.: Просвещение, 1986. –314с.
4. Основи психології /За заг. ред. О.В. Киричука, В.А.Роменця. –К.: Либідь, 1995. –326 с.
5. Професійне становлення майбутнього вчителя /За ред. проф. Л.В.Кондрашової. – Кривий Ріг, 2006. – 325 с.
6. Психологія: Підручник /За ред. Ю.А.Трофімова. –К.: Либідь, 2005. – 560с.
7. Слестёнин В.А.Педагогика. –М.:Высшая школа, 1977.–324с.
8. Тур Р.І. Педагогічна рефлексія – основа формування творчого саморозвитку особистості //Управління школою. – 2004. – №13. – С.17-23.
9. Черный Е.В. Инициирование профессиональной рефлексии у педагогов //Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №3. –С.43–49.

Н.Ю.Дуднік

РОЛЬ САМООРГАНІЗАЦІ В ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

В статье рассматривается проблема развития у будущих учителей умений самоорганизации как средства профессионального самовоспитания и формирования активной профессиональной позиции.

The article is dedicated to the problem of development of skills of self-organization as a way of professional self-education and creation of active professional position of a future teacher.

Одним з актуальних напрямів реформування системи вищої професійної освіти є удосконалення професійної майстерності педагогічних кадрів, на які тепер покладена провідна роль у здійсненні інноваційних перетворень у галузі навчання і виховання нових поколінь майбутніх фахівців. Стрімке зростання обсягів інформації, швидка зміна характеру та видів діяльності, яка притаманна роботі вчителя, потребують від нього постійного оновлення знань, розвитку особистісних якостей, тобто постійного самовдосконалення та самовиховання.

У зв'язку з цим особливої значущості набуває проблема творчої самореалізації особистості сучасного викладача вищої та середньої школи.

Проблемами професійної підготовки вчителів займаються багато вчених: О.О.Абдулліна, Л.Г.Коваль, Н.Г.Ничкало (питання загальної педагогічної підготовки студентів), Г.Н.Балл, В.О.Моляко, К.К.Платонов (формування особистості у процесі навчання у ВНЗ), Ф.Н.Гоноболін, Л.В.Григоренко, В.О.Кан-Калік, Л.В.Кондрашова, Н.В.Кузьміна, Т.С.Яценко та ін.(питання розвитку майбутнього педагога), О.С.Анісімов, Г.О.Нагорна (вивчення особливостей професійної самосвідомості й самовиховання), Л.М.Беляєва, С.Ю.Юсипова, Н.Д.Хмель (становлення професійно-педагогічної спрямованості вчителя).

Із точки зору більшості дослідників, становлення майбутнього вчителя здійснюється в 3 етапи: 1)оволодіння компонентами професійної діяльності майбутнього вчителя; 2)утвердження і поглиблене оволодіння компонентами майбутньої професійної діяльності; 3)удосконалення педагогічної діяльності майбутнього вчителя як цілісної особистості [5,52].

Найважливішим, звичайно, є третій етап. Адже він потребує найбільшої внутрішньої активності самого студента, спрямованої на виявлення та подолання власних недоліків у професійній діяльності. Лише за умови розуміння необхідності професійного самовдосконалення та дієвого пошуку шляхів його реалізації можна говорити про формування професіоналізму майбутнього вчителя.

Як зазначає Л.В.Кондрашова, педагогічний професіоналізм не можна звести тільки до сукупності знань і умінь, оволодіння методикою і технологією педагогічного процесу. Не менш важлива складова цього складного утворення – особистісні властивості майбутнього педагога. Набір особистісних якостей педагога визначає результативність його професійної діяльності і регулює його відносини з педагогічним соціумом [4,21].

Процес навчання у вищій школі повинен бути спрямований на розвиток у студентів активної професійної

позиції, творчого стилю діяльності, формування відповідальності за власні дії і вчинки. При цьому потрібно враховувати, що зовнішні виховні заходи лише тоді матимуть сенс, якщо їх розглядати у взаємодії з тією внутрішньою діяльністю студента, що розвивається у відповідь на ці впливи. Виявляючи щоразу свою індивідуальну позицію, людина сприяє своєму власному розвитку.

Питання самоорганізації людини з точки зору набуття навичок раціонального використання свого часу, вдосконалення особистісних якостей, самопроєктування, самореалізації та саморозвитку творчого потенціалу досліджували М.Вудкок, Д.Френсіс, Л.Зайверт, В.Андрєєв, М.Лукашевич, В.Крижко, Є.Павлютенков, А.Неценко, В.Симонов та ін. Вирішенню проблеми самоорганізації особистості в процесі навчання у середній та вищій школі присвячені роботи С.Амірової, М.Аверіна, Ю.Болотіна, В.Мосолова, Є.Львова, Н.Сухорукової, Н.Копєїної та ін.

Мета статті полягає в тому, щоб виявити можливості умінь самоорганізації в процесі професійного самовиховання та формування активної професійної позиції майбутніх учителів.

Освітнє середовище вищої школи повинно забезпечувати студентам такі умови, знаходячись в яких вони могли б максимально реалізувати резерви власної особистості. При цьому важливо включати їх у ситуації, де б у них стимулювалося прагнення до постійного удосконалення професійних і особистісних якостей, потреба знаходитися в постійному пошуку, не задовольняючись досягнутими результатами [4,26].

Неможна не погодитись з твердженням Л.С.Коржової про те, що Головним завданням вищої школи є не досягнення всіма студентами найвищих результатів у навчальній або науково-дослідній роботі, а можливість самореалізації кожного з них на адекватному особистому рівні [5,55].

Для реалізації потреб студентів потрібна така організація навчальної діяльності, яка б давала можливість проявити в повній мірі багатогранність "Я" кожного з них. Особистість, яка діє за внутрішнім переконанням, відрізняється цілісністю, цілеспрямованістю, здатністю до перетворення

світу. Звідси можна зробити висновок, що особистість, здатну до перетворення світу і самовдосконалення, може сформуванати тільки самостійна творча діяльність, побудована на сильній внутрішній мотивації на основі самоврядування [5,55]. Тому будь-які методи виховання майбутнього вчителя не досягнуть бажаної мети без власної активності особистості студента, спрямованої на само зміцнення і самозростання [5,57]. У зв'язку з цим ідея саморозвитку і самореалізації повинна бути основною в підготовці сучасного педагога. А.Маслоу вважав прагнення людини до саморозвитку і самоствердження важливою умовою становлення її як професіонала. Він був переконаний, що більшість людей мають потребу у внутрішньому самовдосконаленні і прагнуть до нього. Але вони не завжди знають, як це робити і що саме вдосконалювати. На думку Л.В.Кондрашової, завдання вищої школи полягає в тому, щоб допомогти студенту усвідомити власний особистісний потенціал, стимулювати його потребу в самоактуалізації. Потреба в саморозвитку, прагнення до самореалізації є важливими стимулами професійного зростання майбутнього педагога. Вони є показниками професійно-особистісної зрілості й, одночасно, умовою для її досягнення. Успішність студента в професійному розвитку, досягненні активної професійної позиції і творчого стилю діяльності прямо пов'язані з його прагненням до саморозвитку [4,27-28].

Необхідним компонентом саморозвитку студента є самоорганізація та самопланування своєї діяльності. Саме ці вміння забезпечують майбутньому спеціалісту можливість свідомо проектувати себе, вдосконалюватись у фізичному, розумовому, моральному, естетичному та інших напрямках. Л.М.Фрідман зазначає, що "розумне навчання повинно бути навчанням самоорганізації" [7,24], а вже при оволодінні вміннями самоорганізації студенти повинні вчитися самі, і функція викладача полягатиме в тому, щоб ставити їм загальні цілі навчання і допомагати в разі необхідності.

Формування у студентів умінь самоорганізації є нагальною потребою сьогодення. Вирішальну роль у становленні та самореалізації особистості майбутнього вчителя відіграє самостійна робота людини над власним

самовдосконаленням, котре може здійснюватись не інакше, як на основі її власних роздумів, переконань, особистого життєвого досвіду, рівня самосвідомості, світосприймання, поставлених перед собою завдань у житті та професійній діяльності.

Проблема самоорганізації лише нещодавно стала об'єктом наукових досліджень. Перші концепції розвитку систем, що самоорганізуються, з'явилися в науці у 50-60-і роки ХХст. Одночасно питання самоорганізації особистості почали розглядатися і в педагогічній науці. Так, В.О.Сухомлинський в статті "Виховання і самовиховання" (1965 р.) застерігав шкільну педагогіку від неминучості виникнення потреби перевиховання людини у випадку відсутності навчання її самоорганізації. В.О.Сухомлинський трактував поняття "самоорганізація" як "уміння примусити себе", адже, як писав давньоримський політичний діяч і філософ Сенека, "найсильнішим є той, хто має владу над собою".

Щоправда, А.С.Макаренко ще у 1925 р. у статті "Через працю і самоорганізацію до нового життя!" вперше вжив термін "самоорганізація". Але в цьому випадку вона розглядалася в якості звичайного самоврядування колективу, а не як комплексне поняття особистісної самоактивності [1].

У сучасній науковій літературі самоорганізацію розглядають як вроджену, атрибутивну здатність усіх біологічних систем самостійно підтримувати, відроджувати та вдосконалювати рівень своєї організації при зміні зовнішніх і внутрішніх умов існування і діяльності з урахуванням набутого раніше досвіду з метою збереження цілісності системи, підвищення її стійкості і забезпечення нормального функціонування й розвитку [2,54].

М.Аверін розуміє самоорганізацію як цілісний спосіб життя особистості, її усвідомлену навчально-виховну і розвиваючу самодіяльність, спрямовану на всебічний розвиток власних сил, постійне вдосконалення якостей, здібностей та вмінь, необхідних у житті, навчанні і праці [2,54].

На думку С.Амірової, В.Мосолова та інших, самоорганізація – це свідомо робота над собою з метою вдосконалення емоційних та морально-вольових рис характеру в

діяльності, яка спрямована на розвиток і вирішення суспільних особисто значущих задач [3,50].

Різноманітність визначень поняття "самоорганізація" свідчить про складність досліджуваного явища. Аналіз наведених вище даних дозволяє зробити висновок про те, що самоорганізація – це уміння особистості виконувати свідому роботу над собою з метою всебічного розвитку та вдосконалення рис характеру, здібностей та вмінь.

При вирішенні питання про формування у майбутніх учителів уміння самоорганізації важливо, щоб студенти зрозуміли його необхідність. Велику роль у досягненні цієї мети відіграє можливість активної участі студентів у створенні програми свого професійного розвитку, прийняття рішень стосовно власної освіти, організації навчального процесу та науково-дослідницької діяльності. Саме при вирішенні цих проблем майбутній спеціаліст постає перед необхідністю оцінки власних можливостей до самоорганізації своєї діяльності, саморозвитку, вдосконалення професійних умінь.

Значний потенціал для розвитку у студентів умінь самоорганізації має самостійна робота. Доведено, що вона сприяє розвитку у студентів пізнавальної самостійності як основи для здійснення самоосвіти. Самостійна робота відіграє виключну роль у плані забезпечення організаційної сторони самоосвіти, оскільки в процесі її виконання студент, який є організатором своєї діяльності, набуває уміння планувати свою діяльність і контролювати її.

Формування у студентів уміння самостійно організовувати власну пізнавальну діяльність потрібно починати з I курсу. За даними дослідження 65% першокурсників не вміють самостійно працювати, у більшості слабо сформовані основні загально-навчальні уміння (робота з конспектами та книгами, планування бюджету часу, самоуправління тощо). Переважна більшість студентів I-III курсів не мають чіткої змістовної програми професійного самовиховання, не володіють інформацією про оптимальні шляхи роботи над собою. Цікаво, що на IV-V курсах свідомо самовихованням займаються 80% студентів, але про досягнення повного успіху в самовихованні стверджують лише 5%,

часткового – 84%, не мають результатів 11% з тих, хто вважає, що займається професійним самовихованням. Тому дуже важливо розвивати у студентів уміння навчатися з орієнтацією на самоосвіту і самоорганізацію. З цією метою, на нашу думку, необхідно якнайповніше використовувати можливості курсу "Вступ до спеціальності". Ми вважаємо, що потрібно посилити його практичну спрямованість: вивчати способи конспектування лекцій, етапи роботи з конспектами, засвоювати прийоми, які полегшують навчання, розглядати наукові основи організації самостійної роботи. Важливою темою курсу є "Наукові основи професійного самовиховання майбутнього вчителя". Під час її вивчення ми пропонуємо студентам завдання скласти "Правила з самостійної організації особистості" з подальшим обговоренням отриманих результатів. Це допомагає систематизувати знання студентів щодо організації власної діяльності та активізувати роботу з професійного самовиховання. Крім цього, ми радимо завести "Щоденник професійного самовдосконалення", який допоможе студентам простежувати динаміку власного професійного росту. При виникненні питань з приводу самовиховання професійно важливих рис характеру студенти можуть отримати консультацію у викладача.

Таким чином, важливе завдання вищої школи полягає в тому, щоб ще на молодших курсах створити для студентів такі умови, в яких вони б відчували відповідальність за власні дії та мали можливість проявити ініціативу в процесі самоосвіти та самовиховання. Саме в цьому випадку у них з'являється потреба використати можливості самоорганізації з метою вирішення питань професійного самовиховання. Навички самоорганізації, набуті у вузі, не лише стануть основою особистого професійного самовдосконалення молодих вчителів, але й допоможуть їм вирішувати питання організації самоосвіти і самовиховання у своїх учнів.

*У вирішені проблеми
використані підходи А.Клим-Климашевської*

Література

1. Аверін М. Оживімо людину//Освіта. – 2001. - №60-61(жовтень).

2. Аверін М., Аверіна Т., Болотін Ю., Львов Є., Філоненко Л. Концепція самоорганізації розвитку особистості учня у навчально-виховному процесі // Рідна школа. – 1993. - №8. – С.53-60.
3. Амирова С.С., Мосолов В.М., Сечина Г.П., Сухорукова Н.И. Самоорганизация личности в процессе обучения // Педагогика.–1993. - №5. – С.49-52.
4. Кондрашова Л.В. Формування професійних рис педагога в умовах вищої школи//Педагогіка вищої та середньої школи.– Кривий Ріг, 2005. – Вип.11. – С.18-29.
5. Коржова Л.С. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень. Дис...канд. пед. наук. – Кривий Ріг, 2002.
6. Фридман Л.М. Педагогический опыт глазами психолога. – М.: Просвещение, 1987. – 223 с.

Р.В.Кондратенко

ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В статье рассматриваются современные вопросы профессиональной деятельности воспитателей дошкольных учреждений. Анализ программ по дошкольному образованию показывает важность быть готовым к воспитанию ответственности личности дошкольников.

The article covers of the contemporary the issues of the professional activities the tutors in the pre - school establishment. The analysis the program is on the pre - school education show oneself importance to be ready of the upbringing of responsibility of the person under -fives.

Постановка проблеми. Національна сучасна система освіти і науки визначила серед пріоритетів щодо забезпечення якісної дошкільної освіти забезпечення підготовки у вищих навчальних закладах високопрофесійного спеціаліста, який має активну соціально-педагогічну позицію. Про це свідчить Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), який визначив, що «педагогічний працівник дошкільного навчального закладу -